Gintautė Žibėnienė, Vida Stasiulionienė

LIETUVOS KOLEGIJŲ VIDINIO IR IŠORINIO INSTITUCIJOS KOKYBĖS VERTINIMŲ SĄRYŠIS

Anotacija. Straipsnyje analizuojamas vidinio ir išorinio institucijos kokybės vertinimų teorinis ir praktinis sąryšis. Remiantis pirmųjų Lietuvos kolegijų vidinio ir išorinio kokybės vertinimų praktika yra analizuojami institucijų įvertinimo rezultatų panašumai ir skirtumai. Remiantis dviejų vidinių ir išorinių institucijos kokybės vertinimų ciklų analize, yra atskleidžiamas glaudus ryšys tarp vidinio ir išorinio vertinimų.

Esminiai žodžiai: vidinis institucijos kokybės vertinimas, išorinis institucijos kokybės vertinimas, įvertinimas, kolegijos, ekspertai.

Įvadas. Žinių visuomenės amžius, mokymosi ir tobulėjimo visą gyvenimą koncepcija veikia kokybės reikalavimų kaitą ir įpareigoja sistemingai kelti kokybę [12, p. 4]. Visa tai sudaro sąlygas žvelgti į kokybės vertinimą kaip į nuolat trunkantį, nenutrūkstantį procesą, neatsiejamą nuo kokybės kontrolės ir studijų kokybės užtikrinimo, veikiamą aplinkos. Vertinimas siekiant kokybės turi būti nukreiptas į sistemingą, kritišką diagnozavimą, laimėjimų ir kokybės lygio nustatymą [1, p. 12; 2, p. 24; 4, p. 35]. Tokiu atveju labai svarbu švietimo institucijai vidinio ir išorinio kokybės vertinimų koreliacija. Vidinis vertinimas, išorinis vertinimas – tai ypač dažnai vartojamos sąvokos kalbant apie studijų kokybės užtikrinimą. Profesionalus vidinis vertinimas padeda pačiai švietimo institucijai tobulinti savo veiklą. Vidinio (atliekamo pačios švietimo institucijos) ir išorinio (atliekamo skirtų, kviestų ekspertų) kokybės vertinimų rezultatų panašumas leidžia kalbėti apie švietimo institucijos brandą. Studijų kokybės vertinimo teorijoje ir praktikoje pripažįstama studijų kokybės vidinio ir išorinio vertinimų koreliacija. Lietuvoje, kaip ir daugelyje užsienio šalių, turi būti akcentuojama vidinio ir išorinio vertinimų dermė.

Lietuvoje tyrimų vidinio ir išorinio institucijos kokybės vertinimų tematika dar labai nedaug. Kokybės užtikrinimo teorinius ir praktinius aspektus kolegijose tyrė M. Misiūnas, I. Savickienė [10, p. 72–81], kritinis požiūris į institucijų ir neuniversitetinių studijų programų kokybės vertinimą pateiktas M. Misiūno ir V. Tūtlio straipsnyje [11, p. 61]. Tačiau nepavyko aptikti konkrečių tyrimų, kaip dera vidinio ir išorinio institucijos vertinimų rezultatai.

Tyrimo objektas – kolegijų vidinis ir išorinis institucijos kokybės vertinimai. **Tyrimo tikslas** – palyginti įsteigtų Lietuvos kolegijų vidinio ir išorinio institucijos kokybės įvertinimų rezultatus, siekiant nustatyti ryšį tarp išorinio ir vidinio įvertinimų rezultatų.

Tyrimo metodai: literatūros analizė vidinio ir išorinio kokybės vertinimų tema, kokybinė kolegijų pateiktų savianalizės ataskaitų analizė, kokybinė ekspertų, atlikusių išorinį vertinimą, analizė.

Institucijos veiklos kokybės vertinimas: vidinis ir išorinis vertinimai. Studijų kokybės vertinimas – sisteminis vertinimo procesas, prasidedantis nuo savianalizės vertinant aukštosios mokyklos veiklą ir studijų kokybę. Vertinimo proceso metu surenkama ir analizuojama informacija, nustatomas studijų kokybės lygis ir pakankamumas, įvertinamos pagrindinės veiklos kryptys ir produktai naudojant kiekybinius ir kokybinius rodiklius.

Literatūroje ir praktikoje išskiriami vidinis ir išorinis studijų kokybės vertinimai. Vidinis vertinimas, savianalizė, savęs vertinimas – sinonimiškai vartojamos sąvokos, literatūroje gana vienodai paplitusios. Vidinis ir išorinis vertinimai tarpusavyje labai susiję: vidinio vertinimo kokybė turi įtakos išoriniam vertinimui, o išorinis netiesiogiai svarbus vidiniam vertinimui, nes nurodo vertinimo kriterijus, pagal kuriuos mokykla pati vertins savo veiklą, produktus ir kt. Šių vertinimų dermė sudaro sąlygas objektyvesniam įvertinimui. Pabrėžiamas vidinio ir išorinio vertinimų darnos, kaip pagrindo studijų kokybės užtikrinimo sistemai sėkmingai funkcionuoti, būtinumas, taip pat savianalizės būtinumas kiekvienam objektyviam išorinio vertinimo procesui [16, p. 43–46; 20, p. 11]. Šios vidinio ir išorinio vertinimų sąsajos akcentuojamos politiniu strateginiu [9, p. 3], akademiniu [8, p. 11] ir kolegijų[1] lygmenimis [18, p. 63–64].

Vidinis studijų kokybės vertinimas[2] *(savianalizė)* yra ypač svarbus kokybės užtikrinimo sistemos komponentas, išorinio vertinimo pagrindas, kadangi jokie ekspertai negali pagerinti studijų kokybės, jei tuo nesuinteresuota vertinamos aukštosios mokyklos bendruomenė. Šiuo atveju išryškėja kolegijos bendruomenės svarba veikti naujos paradigmos sąlygomis [18, p. 46]. Tai išties labai

[1] Remiantis 2004 m. pateiktomis kolegijų savianalizėmis ir jų priedais.

[2] Nuoseklus, sistemingas pasirinkto objekto ar jo sudėtinių dalių vertinimas, kurį atlieka pati mokymo institucija. Procesas, kurio metu mokymo institucijos bendruomenė bendru susitarimu, pasirinktais būdais (pageidautina validžiais) analizuoja savo, kolegų ir mokyklos kaip mokymo institucijos veiklą. Tai atskirų veiklos sričių būklės, pastangų, rezultatų analizė, jų kokybės apibūdinimas pagal sutartinius kriterijus bei pokyčių nustatymas, perspektyvų, galimybių numatymas.

svarbus veiksnys gerinant studijų kokybę ir patį procesą. Jo svarba pripažįstama ir akcentuojama jau nuo studijų kokybės vertinimo politikos, jo strategijos plėtotės pradžios. Ch. Windle ir F. M. Ochbergas (1975) teigia, jog vidinis studijų kokybės vertinimas yra pagrindas, kuriuo remiantis reikia pradėti ištisinio vertinimo procesą, ir daugelis tyrėjų tam pritaria [21, p. 32; 22]. Kartais nurodoma, kad vidinis studijų kokybės vertinimas – svarbiausias geros kokybės užtikrinimo sistemos elementas [5, p. 13; 7, p. 21]. Literatūroje pastebima šios sąvokos paaiškinimų gausa, tačiau jų turinys panašus: vertinimas atliekamas su institucijos darbuotojų pagalba; procesas, kai asmuo pats vertina savo veiklą [13, p. 22].

A. I. Vroeijenstijnas (1995) išskiria tris pagrindinius tikslus: 1) skatinti ir tobulinti kokybės vadybos sistemos funkcionavimą iš vidaus, 2) pasirengti išorinio vertinimo procesui, 3) pateikti pagrindinę informaciją vertintojams [20]. G. Žibėnienės atlikta literatūros analizė bei diskusijos su kolegijų atstovais leido išskirti šiuos dažniausius savianalizės tikslus: nustatyti veiklos plėtros prioritetus; ištirti švietimo institucijos ir jos bendruomenės pažangą, nustatyti sunkumus; pasirengti išoriniam vertinimui; fiksuoti gerosios praktikos pavyzdžius ir juos skleisti mokykloje; suteikti objektyvią informaciją švietimo klientams, suinteresuotiems asmenims; teikti reikiamus duomenis statistikai, duomenų bazėms. Lietuvos kolegijų bendruomenė, nors iš pradžių priešinosi papildomų dokumentų parengimui, dabar neabejoja vidinio vertinimo naudingumu[3] ir remdamasi išorinio vertinimo reglamentais tobulina savitumo bruožų turinčias savianalizės ataskaitas. Apibendrinant galima nurodyti šias pagrindines savianalizės funkcijas: 1) ugdomoji – vertinama tam, kad mokyklos veikla ar kuri nors jos sritis būtų tobulinama; 2) apibendrinamoji – vertinama atsiskaitant už tam tikrą atliktą darbą; 3) visuomeninė (sociopolitinė) – vertinama norint sulaukti visuomenės palaikymo, paramos, pritarimo; 4) administracinė – vertinama norint tobulinti valdymo funkcijas [22].

Savianalizės procesas padeda institucijos bendruomenei išnagrinėti pranašumus ir trūkumus, įvertinant atliktą veiklą ir teikiamas paslaugas, taip pat leidžia nustatyti, kaip šios programos ir paslaugos atitinka institucijos tikslus bei uždavinius. Savianalizė ypač tikslinga, kai tampa nenutrūkstamu procesu, susiejama su institucijos planais, todėl tam būtinas sistemingumas, nuoseklumas, savikritika ir objektyvumas, tobulintinų dalykų išskyrimas ir jų tobulinimas. Gerai organizuotame savianalizės procese nurodomi pranašumai ir trūkumai, grėsmės ir galimybės, tačiau tai turi būti atliekama asmens, komandos, organizacijos lygmenimis ar pasitelkiant kviestinius asmenis iš išorinės aplinkos.

Sėkmingam vidinio kokybės vertinimo procesui būdingi penki etapai: 1) rezultatų analizė, 2) koreguojamosios priemonės, 3) tikslų apibrėžimas, 4) veiksmų planas, 5) paties proceso įvertinimas [17, p. 9]. Remiantis Lietuvos kolegijų patirtimi, vidinis vertinimas[4] vyksta pagal metinį ciklą: rengiami metiniai veiklos planai, jie tobulinami, renkami duomenys ir rašoma savianalizės ataskaita, atliekamas vidinis įvertinimas, suformuluojamos rekomendacijos atskiroms veiklos sritims tobulinti [8, p. 12].

Išorinis studijų kokybės vertinimas[5]. Literatūroje ši sąvoka apibrėžiama panašiai: įvairiais būdais, metodais surinkti patvirtinimai ir išvados, pastebėti vertintojų [13]. R. Laužackas (2005) sukonkretina nurodydamas, kad tai – informacijos rinkimas, matuojant mokymo/studijų turinio ar institucijos veiklos pasiekimų lygį pagal tikslus, logiką ir metodiką; vertinimą atlieka asmuo (ar jų grupė), nedalyvaujantis vertinamo projekto veikloje ir nedirbantis vertinamoje mokymo institucijoje [6]. Plėtojant studijų kokybės vertinimo strategiją atsirado daug vertinimo lygių. Dažniausiai studijų kokybė vertinama studijų programos arba institucijos lygmeniu, kartais taikomas dalykinis[6], teminis[7], akademinis[8], personalo[9] ar kt. vertinimas.

Atlikus literatūros ir elektroninės terpės analizę galima rasti pavyzdžių, kai vertinama tik institucija (pvz.,

[3] Savianalizė padeda gilintis į vykdomos veiklos specifiką; įpareigoja sistemingai, nuolat domėtis švietimo politika, dalykiniais reikalavimais; skatina ieškoti efektyvesnių kokybės vadybos sistemų, gebėti jas vertinti bei lyginti; savo veiklos stebėjimas, rezultatų matavimas, lyginimas leidžia suvokti veiklos pranašumus ir trūkumus; sudaro pagrindą pokyčiams; gerinama ugdymo kokybė ir skatinamas profesionalumas; mokyklos bendruomenės nariai žino realią visų veiklos sričių būklę; skatina mokymo institucijos narius jausti atsakomybę už visos mokyklos veiklą; įvertinamas darbuotojų kompetentingumas; padeda numatyti profesinio tobulinimo kryptis; mokyklos bendruomenės nariai dalyvauja priimant sprendimus ir planuojant veiklos plėtrą; savęs vertinimo procesas padeda aiškiau apibrėžti pedagogų funkcijas ir atsiskaitymo tvarką.

[4] Atsižvelgiant į patirtį šioje srityje ir darbuotojų kompetentingumą, yra perauges į vidinę studijų kokybės užtikrinimo sistemą.

[5] Atliekamas vertintojų grupės, vadinamos ekspertų grupe, komisija ir pan., kurios veiklą reglamentuoja vertinimo procesą organizuojanti organizacija (valstybinė arba privati institucija, atsižvelgiant į konkrečią šalį). Galimas dokumentų vertinimas ir vizitas į instituciją.

[6] Dalyko vertinimas apima vieno konkretaus studijų dalyko kokybę (dažniausiai visose programose, kuriose šis dalykas numatytas).

[7] Atliekant vertinimą temos lygmeniu analizuojama atitinkamos temos kokybė arba situacija, pvz., informacinės komunikacinės technologijos arba studentų parama.

[8] Mokslinės, mokslo taikomosios veiklos vertinimas.

[9] Vertinama mokymo institucijos darbuotojų kompetentingumas, veikla.

Prancūzijoje) arba tik studijų programa (pvz., Kipras, Portugalija, Latvija). Reguliariai institucija ir programa vertinamos Austrijoje, Bulgarijoje, Vokietijoje, Suomijoje, Vengrijoje, Airijoje, Olandijoje, Rumunijoje. Reguliarus išorinis programos (neuniversitetinių studijų) vertinimas vyrauja Belgijoje, Kipre, Čekijoje, Estijoje, Danijoje, Norvegijoje, Lenkijoje, Latvijoje, Ispanijoje, Izraelyje, Švedijoje [15]. Galima manyti, kad išorinio vertinimo lygio pasirinkimui ir kokybei įtakos turi vertinimo strategija ir patirtis. Sekant Lietuvos pavyzdžiu, nacionalinis studijų kokybės išorinis vertinimas pasižymi šiomis teigiamomis ypatybėmis: vertinimo matais ir požymiais grįstu vertinimu, inspekcijos darbo metodų netoleravimu, savianalizės būtinumu objektyviam išoriniam vertinimui, išorinio vertinimo grupės komplektavimu įtraukiant darbdavius [22].

Reikia pabrėžti, jog labai svarbu išorinio studijų kokybės vertinimo ciklišKumas. Jis apima vertinimo dažnumą ir reguliarumą, nusako, kiek metų vertinimo sprendimas galioja, po kiek metų vertinimą reikia pakartoti. Vertinimo ciklas gali būti labai skirtingas: nuo 2 iki 10 metų. Kartais jis nėra nustatomas (tai praktikuojama Kroatijoje, Slovėnijoje ir Islandijoje), tačiau nustatytas ciklas užtikrinta vertinimo tęstinumą.

Institucijos vidinis ir išorinis vertinimas Lietuvos kolegijose. Lietuvoje pirmąkart institucijos veiklos kokybę imta vertinti 2000 metais (pirmasis ciklas), kada aukštesniosios mokyklos buvo reformuojamos į kolegijas. Projektuojant institucijos vertinimą buvo atsižvelgiama į Europos šalių patirtį numatant vertinimo sritis ir siekiant vidiniam ir išoriniam vertinimams pasirinktų analizuojamų sričių panašumo. Tačiau lyginant 2000 m. vidinio ir išorinio vertinimų sritis pastebėta, kad išoriniam vertinimui pasirinkta analizuoti šias sritis: institucijos tikslus ir uždavinius, neuniversitetinių studijų programas, personalą, materialiuosius ir finansinius išteklius, studijų kokybės užtikrinimą. O vidinio vertinimo rezultatas – savianalizės ataskaita apėmė daugiau sričių: studijų programas, studentų pažangą ir laimėjimus, išteklius, paramą studentams, tyrimus ir konsultavimą, išorinius ryšius, valdymą, kokybės laidavimo (dabar – užtikrinimo) sistemą. Tačiau po kelerių metų ir išoriniam vertinimui skirtų sričių gerokai padaugėjo: valdymas, studijų planavimas ir įgyvendinimas, mokslo taikomieji tyrimai ir ryšiai su partneriais Lietuvoje, tarptautiniai ryšiai, materialieji ir finansiniai ištekliai, personalas, vidinė kokybės užtikrinimo sistema, absolventų kvalifikacijos vertinimo sistema, rengiamų specialistų paklausa. Remiantis užsienio šalių institucijos vertinimo patirtimi ir atliktu palyginamuoju tyrimu, galima teigti, kad vertinimo sritys Lietuvoje ir kitose šalyse yra panašios [3, p. 24; 14, p. 26–27]. Skirtumai išryškėja analizuojant pagal veiklos srities apimtį. Pvz., Lietuvoje yra valdymas, o kai kuriose šalyse dar išskiriama strategija ir sprendimų priėmimas, tikslai.

Remiantis kokybės vertinimo samprata, vidinis ir išorinis vertinimai turėtų papildyti vienas kitą [22]. Yra daroma prielaida, kad gerai funkcionuojant studijų kokybės užtikrinimo sistemai, vidinio ir išorinio vertinimų rezultatai turėtų būti panašūs. Lietuvoje taikant vertinimo ciklišKumą, dalis Lietuvos kolegijų jau yra įvertintos antrą kartą – akredituotos (antrasis ciklas). Todėl vidinio ir išorinio institucijos kokybės vertinimų rezultatai analizuojami ir lyginami remiantis šešių pirmojo etapo kolegijų (Vilniaus, Kauno, Alytaus, Utenos ir kitų, pradėtų vertinti 2000 m.) duomenimis (1 lentelė).

Institucijos kokybės vertinimas atliktas remiantis pačių kolegijų parengtomis savianalizės ataskaitomis (vidinis vertinimas) ir nepriklausomų ekspertų parengtomis vertinimo ataskaitomis (išorinis vertinimas). Analizuojant 2000 m. vidinio ir išorinio įvertinimų rezultatus (1 lentelė) matyti, kad panašūs įvertinimų rezultatai gauti tik pagal kai kurias vertinimo sritis (studijų programų vykdymas, materialiniai ištekliai, rengiamų specialistų paklausa). Kartais net pastebima skirtinga vidinių ir išorinių vertintojų samprata. Pvz., kolegijos atstovai tarp trūkumų įvardija „nepakankamą studijų tęstinumą universitetuose“, o išoriniai ekspertai įžvelgia priešingai – per didelį norą studijuoti universitetuose ir nepakankamą kolegijos paskirties suvokimą.

Analizuojant vidinio ir išorinio įvertinimų rezultatus nuo 2004 m. (1 lentelė), jau pastebimas vidinių ir išorinių vertintojų išskirtų trūkumų ir pranašumų panašumas pagal visas vertintas sritis. Dažnai vidinių ir išorinių vertintojų nuomonės sutapo. Tačiau pastebima, kad vidiniai vertintojai labiau išskiria vietines, tikslines problemas ar pozityvius dalykus, o išoriniai vertintojai vertina globaliau, savo pastabomis sudarydami prielaidas atskleisti problemos priežastis ar dar nepastebėtus trūkumus, pranašumus. Pvz., kolegijos atlikdamos vidinį vertinimą nurodo, kad „trūksta tyrimų“, o išoriniai vertintojai savo pastabomis nusako priežastis – nesistemingai planuojama, nepakankamai personalo dalyvauja tiriamojoje veikloje. Atlikta analizė leido pastebėti, kad kartais nustatomi tapatingi dalykai, tik skirtingu aspektu. Pvz., vidiniai vertintojai nurodo, kad N fakulteto nepakankama materialinė bazė, o ekspertai pastebi, kad fakultetai nevienodai materialiai aprūpinami .

1 lentelė

Lietuvos kolegijų institucijos veiklos kokybės vertinimo palyginimas pagal vertinamas sritis.

Vertinimo sritis	Pirmasis ciklas (nuo 2000 m.)		Antrasis ciklas (nuo 2004 m.)	
	Vidinis vertinimas	**Išorinis vertinimas**	**Vidinis vertinimas**	**Išorinis vertinimas**
Valdymas Pranašumai	tinkamas valdymo tipas, mokyklos įvaizdžio gerėjimas, nebiudžetinių lėšų didėjimas	tikslai atitinka keliamus aukštosioms mokykloms reikalavimus, nebiudžetinių lėšų didėjimas	aiškūs tikslai ir vizija, *geri ryšiai su kitomis institucijomis*	tinkamas mokyklos įvaizdis, *geri ryšiai su kitomis institucijomis*
Trūkumai	tobulintina sprendimų sklaida, iniciatyvumo stoka	tobulintina valdymo schema, aiškiau neišskirtos struktūrinių elementų (pvz., Tarybos) funkcijos, reikalinga parengti valdymo struktūra	*tobulintina kolegijos organizacinė struktūra, neracionalus personalo skaičiaus parinkimas*	*tobulintina valdymo struktūra, keistinas personalo santykis (tarp pareigybių, atsakomybės ir asmenų)*, nėra valdymo metaanalizės
Studijų programų vykdymas Pranašumai	*atitinkančios darbo rinkos poreikius programos*, socialinių partnerių dalyvavimas rengiant programas, įvairovė ir plėtra	*atitinkančios darbo rinkos poreikius programos*	*sistemingai tobulinamos programos, tinkamai reglamentuotos praktikos*	planavimas ir įgyvendinimas, pagrįstas teisės aktais, *nuolat koreguojamos programos, tinkamai reglamentuotos praktikos*
Trūkumai	*ne visos praktikos vietos tinkamos*, ne visi praktikos vadovai pakankamai pasirengę, per mažai dėmesio skiriama studijų metodams	programos tobulintinos atsižvelgiant į socialinių partnerių rekomendacijas, *ne visos praktikos vietos tinkamos*	*nepakankamai išplėtotos nuotolinės studijos*, tobulintinas praktikų įgyvendinimas	*nepakankamai išplėtotos nuotolinės studijos*, koreguotinas individualiųjų studijų realizavimas, per mažas praktikų efektyvumas
Mokslo taikomieji tyrimai Pranašumai	vykdomi vidiniai tyrimai, užsakomieji taikomieji tyrimai, organizuojamas įmonių konsultavimas, rengiamos konferencijos	pradedama vykdyti mokslo taikomoji veikla	patirtis atliekant tyrimus, *geri išoriniai ryšiai*	*geri išoriniai ryšiai*, atliekama veikla padeda gerinti studijų procesą
Trūkumai	*nėra tyrimų strategijos*, nevykdomi moksliniai tyrimai, nepakankamai publikuojama	*nėra tiriamosios ar taikomosios veiklos perspektyvinio plano*, nėra atskaitomybės sistemos, tyrimai atliekami nesistemingai	nepakankamai viešinama ir publikuojama, *trūksta tyrimų*	*trūksta tyrimų,* nėra sistemingo tyrimų planavimo, nepakankamai įtraukiama bendruomenė
Tarptautiniai ryšiai Pranašumai	bendradarbiavimas su užsienio partneriais, sėkmingas dalyvavimas projektuose, tarptautiniai studentų ir dėstytojų mainai	---	*aktyvi tarptautinė veikla***,** teigiamas poveikis studijoms, gera tarptautinio bendradarbiavimo strategija	*aktyvi tarptautinė veikla*, sistemingai organizuojami tarptautiniai projektai, intensyvūs ir produktyvūs dėstytojų mainai, diegiama ECTS
Trūkumai	nepakankama tarptautinė veikla, tik pavieniai ir tie patys asmenys dalyvauja projektuose, tobulintinas projektų administravimas	---	*tarptautiniai projektai dažnai neatitinka poreikių, trūksta dėstytojų, gebančių komunikuoti dalykinėje srityje užsienio kalba,* nepakankamas vidinis indėlis organizuojant tarptautinius projektus	padaliniai netolygiai dalyvauja tarptautinėje veikloje, *tarptautiniai projektai dažnai neatitinka poreikių, trūksta dėstytojų, gebančių komunikuoti dalykinėje srityje užsienio kalba*
Materialiniai ištekliai Pranašumai	specializuoti kabinetai, bibliotekoje taikoma IT, įrengti IT kabinetai	materialinė bazė sistemingai tobulinama	*stipri materialinė bazė, efektyviai naudojama kompiuterinė įranga, lėšos gaunamos iš projektų, sukurta materialiųjų ir finansinių išteklių kontrolės sistema*	*sukurta materialiųjų ir finansinių išteklių kontrolės sistema*, gera materialinė bazė
Trūkumai	nepakankamai nauja įranga, *trūksta metodinės literatūros*, neužtenka mokomosios	*trūksta metodinės literatūros*	tobulintina N fakulteto materialinė bazė	fakultetų materialinė bazė nevienoda, tobulintinas institucinis metodinis aprūpinimas

Personalas Pranašumai	aukštos kvalifikacijos, parengę daug metodinės medžiagos, besimokantys ir atviri naujai informacijai	daugumos personalo kvalifikacija tinkama	*veikia personalo kvalifikacijos kėlimo sistema,* aiški motyvacija kelti kvalifikaciją	*gera personalo kvalifikacijos kėlimo sistema,* kvalifikuotas personalas, jo sudėtis atitinka aukštojo mokslo įstatymo reikalavimus
Trūkumai	nepakankamos užsienio kalbos žinios, trūksta pedagogų, turinčių mokslo laipsnį, *daug pedagogų pensinio amžiaus*	tobulintina kvalifikacijos kėlimo sistema, nepakankamai gerai komplektuojamas personalas, tobulintina dalykinė kvalifikacija, *daug pedagogų pensinio amžiaus*	dėstytojų studijos doktorantūroje, nepakankamas užsienio kalbos mokėjimas	dėstytojai per mažai pateikia mokslinės produkcijos, skirtinga situacija fakultetuose, pastebimas pavienis, asmeninis aktyvumas
Vidinė kokybės užtikrinimo sistema Pranašumai	parengtas planas studijų kokybei gerinti, pradėta diegti studijų kokybės užtikrinimo sistema, tobulinama pagal savianalizę	padėti geri pagrindai studijų kokybės užtikrinimo sistemai	*sisteminga ir visapusiška analizė,* veiksminga kokybės užtikrinimo sistema	kokybės užtikrinimo sistema teigiamai veikia kolegijos veiklą ir studijų kokybę, *sisteminga ir visapusiška analizė*
Trūkumai	savianalizės ataskaitos nevienodos išsamumo pažiūriu, ne visa bendruomenė dalyvauja vidinio vertinimo procese, nėra aiškių kriterijų	nėra sukurtų sistemingų priemonių vidinės priežiūros sistemai	*per mažai informuojama apie fakultetų pažangą, nepakankamai centralizuotas duomenų iš įvairių vietų kaupimas*	Per menkai įtraukiami socialiniai partneriai ir absolventai, *nepakankamai centralizuotas duomenų iš įvairių vietų kaupimas, per mažai informuojama apie fakultetų pažangą*
Absolventų kvalifikacijos vertinimo sistema Pranašumai	darbdavių dalyvavimas vertinimo procese, praktinis taikomasis pobūdis, kriterinis vertinimas	---	parengti baigiamųjų darbų rengimo nurodymai, darbdavių dalyvavimas vertinimo procese	baigiamieji darbai orientuojami į praktinę veiklą, vertinimo sistema yra aiški
Trūkumai	trūksta savarankiško darbo įgūdžių, tobulintina vertinimo metodika	---	nevienoda recenzijų kokybė, *sudėtinga darbus susieti su kompetencijomis*	abejotinas vertinimo objektyvumas dėl vyraujančių puikių pažymių, *nepakankamas kompetencijų, pademonstruotų baigiamuosiuose darbuose, lygis*
Rengiamų specialistų paklausa Pranašumai	sėkminga absolventų integracija į darbo rinką, *geri darbdavių vertinimai,* atliekami tyrimai	*geri darbdavių vertinimai,* ūkiui reikalingi specialistai	*vykdoma įsidarbinimo analizė, aukštas įsidarbinimo lygis*	*atliekami periodiški specialistų paklausos ir absolventų įsidarbinimo tyrimai, didelės dalies absolventų įsidarbinimas*
Trūkumai	nepakankamas studijų tęstinumas universitetuose, nesistemingi tyrimai	noras tęsti studijas universitetuose	*nėra aiškios informacijos apie įsidarbinimą rinkimo sistemos,* nepakankamas informacijos surinkimo rezultatyvumas	*nėra vieningos ir sistemingos duomenų apie absolventų bazės karjerą,* nenauji ir vienodi tyrimo metodai

Išvados

Vidinis ir išorinis institucijos kokybės vertinimai, atliekami Lietuvos kolegijose, siejasi su kitų šalių vertinimo praktika. Pažanga vidinio ir išorinio institucijos kokybės vertinimų srityje yra pastebima šiais aspektais: platesnės apimties, palyginti su pradiniu etapu, veiklos sritys, kokybiškesnės savianalizės ataskaitos.

Dviejų vertinimo etapų analizė leidžia teigti, kad kokybės užtikrinimo sistema kolegijose funkcionuoja vis efektyviau, nes per antrąjį vidinį vertinimą pranašumai ir trūkumai buvo išskiriami profesionaliau ir objektyviau. Antrojo etapo, palyginti su pirmuoju, vidinių vertintojų išskirti pranašumai ir trūkumai kur kas dažniau sutapo su išorinių vertintojų išskirtaisiais. Pastebimas ryšys tarp vidinio ir išorinio institucijos kokybės vertinimų siejasi su kitų tyrėjų fiksuojama bendra kolegijų pažanga. Vidinių ir išorinių vertinimų rezultatų panašumas liudija apie gerai plėtojamą studijų kokybės užtikrinimo sistemą.

Galima teigti, kad kvalifikuotos, atskleidžiančios problemos priežastis išorinių vertintojų pastabos – paskata nuolat tobulinti kokybės užtikrinimo sistemą ir gilinti vertinimo, kaip profesionalios pagalbos švietimo institucijai, sampratą.

Literatūra

1. Brennan, J., Frazer M., Glanville H. et al. Quality assurance in Higher Education. Final PHARE Report and Project Recommendations. – UK, Norfolk : Caligraving Limited, 1998. – 74 p.
2. Campbell C., Rozsnyai Ch. Quality assurance and the development of Course Programmes : papers on Higher Education. – Bucharest, 2002. – 223 p.
3. Designs for Excellence. Handbook for Institutional Self-Study. Midle States Commission on Higher Education. – 2002 // Internete <www.msache.org/msache/content/pdf_files/designs.pdf> [žiūrėta 2003 06].
4. Hayward F. M. Glossary of Key Terms in Quality Assurance and Accreditation. – 2002 // Internete <www.chea,org/international/inter_glossary01.html.> [žiūrėta 2003 02].
5. Hämäläinen K., Pehu-Voima S., Wahlen S. Institutional Evaluation in Europe. – Helsinki : European Network for Quality Assurance in Higher Education, 2001. – 40 p.
6. Laužackas R. Profesinio rengimo terminų aiškinamasis žodynas. – Kaunas : VDU leidykla, 2005. – 64 p.
7. Leonardo da Vinci. Europos profesinio rengimo institucijų išorinio kokybės vertinimo ekspertų mokymas: situacijos analizė ir rekomendacijos gerosios patirties panaudojimui / parengė Dienys, Jančauskienė, Pudanaitė, Žibėnienė. – Vilnius : Margi raštai, 2004. – 64 p. (atskiri leidiniai anglų, lietuvių ir latvių kalbomis).
8. Lietuvos mokslo taryba. Studijų komisijos darbo grupė. Lietuvos kolegijų problemos ir galimybės Bolonijos proceso kontekste. – 2004, p. 16 // Internete <http://www.lmt.lt/dokumentai/studiijos/Bolonijos_studija_galutine.doc.> [žiūrėta 2004 11].
9. LR švietimo ir mokslo ministro 2001 06 28 įsakymas Nr. 1055 „Dėl mokslo ir studijų institucijų vertinimo taisyklių patvirtinimo“ // Internete <http://www. smm.lt./ugdymas/neuniversitetinės studijos> [žiūrėta 2001 08].
10. Misiūnas M., Savickienė I. Studijų kolegijoje kokybės užtikrinimo teoriniai ir praktiniai aspektai // Profesinis rengimas. Tyrimai ir aktualijos. – 2002, Nr. 5, p. 72–81.
11. Misiūnas M., Tūtlys V. Neuniversitetinių studijų kokybės užtikrinimo sistemos kūrimo teoriniai ir praktiniai aspektai // Studijų kokybės užtikrinimo sistemos modeliavimas pasaulinės patirties kontekste : konferencijos pranešimų medžiaga. – Kaunas : VDU, 2003, p. 55–68.
12. Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. – 2004 // Internete <http://www.smm.lt/veiklos_planai_ir_programos/docs/GALUTINE%20LLL%20strategija.doc.>
13. Profesinio mokymo reformos programos koordinavimo centras. Profesinio rengimo terminų aiškinamasis anglų–lietuvių kalbų žodynėlis praktikams. – Vilnius : Spauda, 1998. – 112 p.
14. Pukelis K., Savickienė I. Studijų kokybės vertinimo sistemų lyginamoji analizė: pasaulinė patirtis //Studijų kokybės užtikrinimo sistemos modeliavimas pasaulinės patirties kontekste : konferencijos pranešimų medžiaga. – Kaunas : VDU, 2003, p. 15–27.
15. Quality procedures in European Higher Education. – Helsinki : European Network for Quality Assurance in Higher Education, 2003. – 41 p.
16. Savickienė I. Kolegijų išorinio įvertinimo parametrai kokybės tobulinimo aspektu // Pedagogika. – T. 51 (2001), p. 42–49.
17. Self-assessment practices in VET institutions. – 2002 // Internete <http://www.trainingvillage.gr/etv/projects_networks/Quality/archives/wprogramme.asp> [žiūrėta 2003 02].
18. Stasiulionienė V. Kokybės laidavimo sistema Utenos kolegijoje // Aukštasis mokslas – žinių visuomenei : konferencijos pranešimų medžiaga. – Kaunas : Technologija, 2003 p. 62–67.
19. Stasiulionienė V., Jucevičienė V. Edukacinės paradigmos virsmo įgalinimas Utenos kolegijoje: verslo vadybos programos atvejis // Mokslo taikomieji tyrimai Lietuvos kolegijose. – Kaunas : Kauno kolegija, 2004, Nr. 1, p. 46–55.
20. Vroeijenstijn A. I. Improvement and accountability: navigating between Scylla and Charybdis. – London and Bristol Pennsylvania : Jessica Kingsley Publishers, 1995, p. 188.
21. Windle Ch., Ochberg F. M. Evaluation overview – Enhancing program evaluation in the Community Mental Health Centers Program // Evaluation. – 1975, vol. 2, no. 2, p. 30–36.
22. Žibėnienė G. Neuniversitetinių studijų programų kokybės vertinimo teorinis ir empirinis pagrindimas. – Vilnius : Ciklonas, 2006. – 206 p.

Summary

Gintautė Žibėnienė, Vida Stasiulionienė

INTERNAL AND EXTERNAL INSTITUTIONAL QUALITY ASSESSMENT COHESION IN LITHUANIAN COLLEGES

The most distinct feature of the reform of education in Lithuania in recent years and respectively the change of higher education is a rapid development of the study process in colleges that provide non-university higher education. Lithuanian education system is integrating into the European framework of education and the priority must be given to ensuring the quality of study, especially in the relatively „young" subsystem of the higher education, namely non-university studies.

This research discusses about internal institutional quality assessment and external institutional quality assessment system and practice. Lithuanian non-university institutional quality assessment (internal and external) have not been analysed from the point of view of the quality. There are analyzing the institutional quality assessment process in 2000–2004.

College external institutional assessment was done by these assessment areas in 2000. It is aims and objectives, study programmes, human resources, material and financial resources, study quality assurance. College internal institutional assessment was done by more assessment areas. It is study programmes, student achievement, resources, student support, research and consultation, external communication, management, quality assurance system. But now the number of assessment areas is the same in internal institutional quality assessment and in external quality assessment.

In this article are analyzing the institutional quality assessment results of internal and external quality evaluation rapports by these assessment areas. It is management, study programme realization, science search, international research, material resources, human resources, internal quality assurance system, graduates qualification, alumnus quality assurance system in Lithuanian colleges. The results of internal and external institutional evaluations integration in labour market. The results are giving information about big advancement in are similar. It is good achievement. Institutional internal and external quality assessment must be together, if we talk about full, effective quality assurance system.

Vilniaus pedagoginis universitetas,
Edukologijos katedra
Utenos kolegija
Įteikta 2006 m. rugsėjo mėn.